

Ця п'єса – спроба привернути увагу до постаті Остапа Вишні, чиє ім'я зараз звучить тихіше, ніж його сусідів по Будинку «Слово»: Підмогильного, Йогансена, Семенка, Хвильового, Тичини. Текст містить реальні факти з життя Остапа Вишні та цитати з його творів. Це лекція з української літератури та історії між рядків сучасної комедійної п'єси. Все заради популяризації нашої культури.

В п'єсі приховані відсилання до різних українських письменників. Співробітниця харківського літмузею натхненно розповідає про літературну резиденцію у Будинку «Слово» словами Жадана, для якого літмузей колись був першою роботою. Головна героїня розповідає про Вікторію Амеліну, що жила у Будинку «Слово» вже під час повномасштабного вторгнення, та читає її вірш. Навіть імена героїв Павла та Варвари – це справжнє ім'я Остапа Вишні та його дружини; різниця у віці у героїв п'єси така ж, як була у подружжя. А ім'я героя Михайла – це справжнє ім'я Майка Йогансена.

Вписатися за Вишню

Що було — бачили, що буде — побачимо.

Основні дії відбуваються сьогодні на невеличкій київській кіностудії та у харківському Будинку «Слово». Тут рясно переплетене смішне й трагічне, що цілком відповідає духу самого Остапа Вишні. А дії у 2029 році – у звільненому Криму. Ми опиняємося в тій частині, де наші вороженьки згинули, як роса на сонці, а українцям нарешті усміхнулася доля. Бо колись це має статися за нашу багату (на страждання) історію. Нехай це буде у 2029 році. Я хочу подарувати надію. І собі, і людям.

Дійові особи:

Варвара – приваблива дівчина 27 років, стильна, сучасна, трохи наївна, балакуча, коли захоплюється чимось; іноді зловживає сухим вином, але це через стрес; цікавиться українською літературою, фахівчиня з «наших 20-х», тобто Розстріляного Відродження; працює в харківському Літмузеї.

Павло – 40 років, активіст, цікавиться українською історією та культурою, цікавий, коли не «душнить», живе з мамою; працює в київській кінокомпанії, знімає документальний фільм про Остапа Вишню. Не розуміє жарти Миихайла.

Михайло – більш відомий (в соцмережах) як Майк, 28 років, типовий представник демонстративної молодіжної споживацької гедоністичної субкультури – одним словом гіпстер, цікавиться модними речами, власною зовнішністю; працює з Павлом, але у вічних пошуках додаткового доходу. Не розуміє жарти Павла.

Екскурсовод – завжди наготові провести екскурсію, навіть якщо поруч — лише собака і два голуби. З'являється зненацька.

Сцена 1: Харків, кімната із великим дзеркалом, книгами.

Варвара сама дома. Вікно в її кімнаті хрест-навхрест заклеєно білою малярною стрічкою. На телефоні вмикається сповіщення про повітряну тривогу.

ВАРВАРА: — Що там сьогодні: вівторок, перша по обіді, нормально (наливає вино).

Звичка записувати себе на диктофон з'явилася у Варвари ще на самому початку

роботи журналісткою. Диктофон був її талісманом, надавав їй впевненості та допомагав структурувати думки. Р е ф л е к с і я.

ВАРВАРА (записує себе на диктофон): — Дорогий щоденнику, і знова здоровствуйте.

Я з дитинства когось рятувала. В селі на літніх канікулах на Харківщині зайчиків та бабаків. Правда ми казали байбак (маше рукою «Бай, Бак!»). Ми просиналися вранці з подружками, поки всі спали, десь о 4.30, йшли в степ та знімали капкани, що розставляли браконьєри. Іноді звільняли з капканів бабаків. Носили із собою шкіряну сумку, щоб в ній переносити тварин. Бігли до єдиного на все село ветеринара. Він відчиняв двері заспаний, у сімейних трусах, ще б пак, 5.30 ранку. Ми плакали та просили допомогти. Він одягався, обробляв рани бідолашному створінню, бинтував, казав, щоб віднесли назад.

Ми питали у ветеринара, а як бабак сам зніме бинти? Він казав, що це спеціальні бинти, які самі знімуться коли потрібно. Може й брехав, але ми вірили. Ми йшли з бабаком в шкіряній сумці знову в степ, перевертали сумку біля його нори, і він заповзав всередину. А ми поверталися в село... із зайченням, якому комбайном в полі трохи пошкодило вуха. І знову до ветеринара. Мені здається ветеринар нас не любив.

Бабак степовий — мешканець Слобожанщини. Я до речі також.

У місті своя енімал планет. Ми з мамою взимку у Харкові рятували алкашів, щоб не замерзли. Бачили з вікна своєї хрущівки бідосю, якого вже засипало снігом, одягалися та йшли відкопували. Мама всіх знала на районі, бо працювала в районній поліклініці. Ведемо смердючого бухого мужика додому, тягнемо, він ще може матюкатися на нас, але ж людина, протверезіє... Дзвонимо у двері його квартири, а на порозі змучена його пияцтвом дружина, кричить на нас: «Несить де взяли!». А ми ж не грузчики, щоб тягати це матюкливе тіло, воно важке, а я взагалі то дитина, дівчинка.

...Потім я виросла і вже самотійно намагалася врятувати хорошу людину. Він був дуже добрий та розумний, а ще гриз нігті та пиячив. Я думала то від нерозділеного студентського кохання. Думала, що нове кохання, зі мною, його вилікує від алкоголізму, Анатолія Кашпіровська, бля... Віддала йому лучшіє годи, а потім ми розійшлися. Він продовжує пити. Я також іноді (підливає собі в келих), але тепер окремо.

Телефонний дзвінок, Варвара відповідає.

ВАРВАРА: — Привіт. Як моя п'єса? Так, все ж таки про Вишню буду писати. Про Будинок Слово всі знають тепер, про Хвильового, Сосюру, Підмогильного, Семенка. Але ніхто не знає про Вишню!!! Це несправедливо!!!

ГОЛОС в телефоні погоджується: — Несправедливо!

ВАРВАРА: — Подружка мене просто любить і приймає такою, як я є, — пояснює Варвара, дивлячись в бік глядачів.

ВАРВАРА: — Ладно, мені тут ще п'єсу по Вишню писати (іронічно). Пока.

Варвара вмикає телефон, продовжує писати себе на диктофон:

ВАРВАРА: — Мене відібрали в Лабораторію драматургів. Там всі драматурги з досвідом, з постановками в театрах і я одна культурна оглядачка (саркастично). Працюємо над своїми п'єсами, комедіями: в одній мох пердить зеленим димом десь на волинських болотах, в іншій слов'янські боги рубляться в монополію в київській висотці та працюють в ОСББ, ще в одній екзорцисти та медіуми досліджують явища в галицькому селі, в іншій з двох військових зібрали одного, як конструктор. А тут я зі своїм Вишнею, притрушена...

Бачили стендап Сергія Чиркова, де він там їбе портрет Булгакова: «Булгаков, Булгаков», — імітує булгаководрочерів. А ось вишнедрочерів не залишилося в живих. Хоча він і був письменник-мільйонник, 100 років тому у 20-ті його знали всюди, і на Волині, і на Галичині, і в Києві, і звісно на Слобожанщині (останнє промовляє з придином). За кількістю накладів випереджав Вишню тільки Тарас Шевченко.

В книжці про стендап я колись прочитала: залишається велике питання, як парню, який напивається на вечірці та пердить, стать Джимом Керрі, якому платять по 50 мільйонів баксів? Вишня вже був мільйонером, принаймні по числу накладів. Але як з матеріалу про Вишню зробити комедію, якщо Вишня навіть не пердить?

Навіть в Літмузеї не те що б опікувалися Вишнею, хоча і спеціалізуються на 20-х роках, а в спілці драматургів мені сказали, що Вишня нікому не цікавий, не смішний, застарілий. Мені казали досвідчені драматурги, щоб я бросила Вишню. Але я по татові наполовину руская, я своїх не бросаю.

Сцена 2: Київ, кіностудія.

Павло зосереджено працює за комп'ютером. Раптом в офіс вбігає захеканий Михайло, він продовжує швидко бігти на місці ще добрячу хвилину прямо поруч зі столом Павла. Але той демонстративно не звертає на нього увагу. Врешті-решт не витримує цього гепання по підлозі:

ПАВЛО: — Астанавітєсь!

МИХАЙЛО продовжує бігти, але сповільнюється: — Це NFT-кросівки

ПАВЛО: — Шо?

МИХАЙЛО:— NFT-кросівки. "Бігаєш і заробляєш"!

ПАВЛО:— Багато заробив?

МИХАЙЛО: — Поки нічого, то багато бігати треба... Але мій дружаня Жора сказав, що варіант 100%. Йому колега розповів, як сусід його брата завдяки таким кросівкам по 200\$ на місяць заробляє в легку. Пасивний, ну, гаразд активний, дохід!

ПАВЛО:— А за кросівки скільки ти віддав?

МИХАЙЛО: — 1200 баксів.

ПАВЛО: — Ні, ну гарні, видно, що дорогі.

Павло та Михайло зосереджено працюють над вже відзнятим матеріалом для документального фільму про Остапа Вишню. Сидять за комп'ютерами поряд, чутно тільки стукіт клавіатури.

Зненацька із-під стола підводиться Екскурсовод, він зачіпає дроти, стільці, випадково скидає на підлогу канцелярські приладдя.

ЕКСКУРСОВОД *урочисто* : – А зараз, любі глядачі, ми з вами опустимося на дно, точніше у підвал абсурду, де мешкав найіронічніший злочинець двадцятого століття — Остап Вишня! Його страшна зброя — слово, його змова — сміх, його спільники — читачі. Так, що ви дивуєтесь? Не дивуйтеся.

Секунда паузи. Голос змінюється, стає серйозним, глибоким:

ЕКСКУРСОВОД: – У 1933 році Остап Вишня був арештований у своїй квартирі у Харкові в Будинку «Слово». Письменника звинуватили у тероризмі та замаху на Постишева, одного з найголовніших організаторів Голодомору в Україні, завідувача відділу агітації і пропаганди. Це звинувачення було настільки абсурдним, що під час допиту в НКВС на питання: «В якому приміщенні ви хотіли вбити Постишева??», гуморист не втримався та згострив: «Знаєте, як справжній мисливець, я люблю вбивати на свіжому повітрі» (каже це радісно-зловіще).

Екскурсовод збирає розкидані олівці, маркери, поправляє дроти. Знову залазить під стіл та знову перевертає це все перш ніж зникнути.

МИХАЙЛО *ніби продовжує перервану розмову*: – Ого, а він з яйцями!

ПАВЛО здивований: – Хто? (потім щось згадує і показує під стіл, але Михайло не реагує). Цей сарказм дорого коштував Остапу Вишні, тобто Павлу Губенко. З гарного в цій всій історії, що в 37 році Постишева такі розстріляли свої ж, як «японського» шпигуна.

МИХАЙЛО: – Помер Максим і хуй з ним.

ПАВЛО *розтягуючи кутики очей до скронь*: – Тоді вже Масахіко.

МИХАЙЛО: – ????

ПАВЛО: – Ну, японський шпигун... Ладно, проїхали...

ПАВЛО: – Щось засиділися ми з тобою, але треба ще частину про «Кримські усмішки» закінчити перед відрядженням до Харкова, у Будинок «Слово». Нас зустріне співробітниця харківського Літмузею, який спеціалізується на письменниках 20-30-х років. Потрібно з нею записати кілька синхронів для нашого фільму. До того ж вона сама пише п'єсу про Остапа Вишню. Совпаденіє, як думаєш?

МИХАЙЛО: — Не думаю.

ПАВЛО: — Це точно, не думаєш... Жити ми будемо в одній з квартир у Будинку «Слово», бо це літературна резиденція Літмузею, і зараз там як раз вільно.

МИХАЙЛО: — А будуть командировочні?

ПАВЛО: — От вічно ти про гроші! А як же наш внесок у збереження та популяризацію української культури, у зміцнення нашої національної ідентичності?

МИХАЙЛО: — Так скільки гривень?

ПАВЛО: — У тебе ж NFT-кросівки. "Бігаєш і заробляєш"!

МИХАЙЛО: — Отвали! Я в барбершопі був, стрижка вже 900 грн.

ПАВЛО: — Ага, а ти все в кросівки інвестував. Але вихід є! Біля метро 200 грн експерес-стрижка.

МИХАЙЛО: — Звідки ти знаєш? Тебе ж мама безкоштовно стриже.

ПАВЛО: — Не чипай мою маму!

МИХАЙЛО розводить руками в знак примирення.

ПАВЛО: — Я понаднормово тверезий відмовляюся працювати. Будеш херес?

МИХАЙЛО: – Тю, питаєш.

Розливають, п'ють, зосереджено дивляться в монітори. Не моргаючи,

продовжуючи витріщатися в монітор, знову мовчки п'ють не чокаясь.

Повна тиша, яку раптом порушує МИХАЙЛО: — А я не був у Криму...

ПАВЛО: — Гаразд, не заливай... Жодного разу не був в Криму?

МИХАЙЛО: — Не довелось. Не встиг... Що ж тепер поробиш...

ПАВЛО *підливаючи собі в чашку з написом «Ялта»*: — Співчую. Я коли п'ю херес, тільки й говорю, що про Крим. Про те, як сонце, занурюючись у хвилі Чорного моря, стає червоним, мов кров. Червоний та чорний, розумієш?

МИХАЙЛО: — Розумію (*заперечливо хитає головою*).

ПАВЛО: — А як пахне можевельник, ялівець тобто, як голосно кричать цикади, а коники розміром з маленьку поні перестрибують через тебе.

У нас навіть немає мемів про кримське вино в беушних баклажках!!! Тільки про закарпатське. А в Криму ж його було куди більше. Це так несправедливо! «Білий мускат червоного каменю», рідкісне та дороге лікерне вино продавалося в баклажці з-під Кока-коли. Там же ж тепер навіть баклажек з-під кока-коли немає! Що там тепер Буратино, Байкал?

МИХАЙЛО *повторює собі під ніс*: — Буратино... Байкал... Що він верзе?

ПАВЛО *його не чує*: — Отже, ти жодного разу не був в Криму...

МИХАЙЛО, *з кожною новою географічною назвою втрачаючи впевненість*: — Я був в Ніцці і на Гоа, і в Хорватії, і на Тенерифе. У Шарм-ель-Шейху був...

ПАВЛО *майже кричить*: — Ти не був в Криму, лох!!!

Сцена 3: наші часи, Будинок «Слово», Харків.

Варвара зустріла знімальну групу з Києва, у складі Павла та Михайла та заходить з ними у квартиру в Будинку «Слово». Розповідає натхненно, видно, що людина «горить» роботою:

ВАРВАРА: — Це наша літературна резиденція у квартирі №40. Це справді унікальний досвід — таке максимальне наближення до об'єкта досліджень, співіснування з голосами, які ще можна розчути. Тут мешкав публіцист, прозаїк Петро Лісовий. Розстріляний радянською владою в 1937 році, як і інші жильці цього будинку: Курбас, Куліш, Семенко, Йогансен.

МИХАЙЛО нецензурно лається, чутно щось про йбн рсн.

ВАРВАРА *продовжує*: — З іншого боку, нам важливо підкреслити, що це історія не лише про втрати й біль — це історія про майбутнє, яке твориться, зокрема, й завдяки неперервності, тягlosti традиції. Тут зупиняються сучасні письменники, ваші колеги, що знімали фільм «Будинок «Слово»». До речі, як вам фільм?

ПАВЛО набирає повні груди повітря для розгорнутої відповіді, але ВАРВАРА цього не помічає та продовжує, поки той видихає:

ВАРВАРА: — Остап Вишня мешкав в іншому під'їзді, у квартирі 22. Але у Літмузеї в розпорядженні поки одна квартира, а не весь будинок. Тут зараз живуть звичайні люди, які навіть не знають, що це за будинок, уявляєте?!

ВАРВАРА без переходів одразу питає: — А ви нам МУР ходили?

ПАВЛО: — Дивився на YouTube.

МИХАЙЛО *з видом переможця показує пальцями «вікторі»*: — Був двічі.

ВАРВАРА *наче схаменулася*: – Ой, щось я розговорилася. Відпочивайте з дороги, вже пізно.

МИХАЙЛО, *намагаючись справити враження на гарну дівчину*: – Та яка там дорога, 5 годин і ми тут.

ПАВЛО: – Гнав, як скажений! Ніби всі чорти вихопилися з пекла та намагалися тебе наздогнати, шельма!

МИХАЙЛО: – Це на тебе так ці стіни впливають, лексикончик якийсь несучасний. Скільки тобі років, діду?

ПАВЛО: – Відвали!

ВАРВАРА *вирішує скористуватися цією перепалкою і вислизає за двері, зі сходів кричить*: – До завтра. Тихої ночі. Вночі можуть бути обстріли, пам'ятайте про правило двох стін. Бо до метро та й до підвалу добігти не встигнете – це Харків.

Сцена 4: того ж дня через пару годин, ніч у Будинку «Слово».

Павло та Михайло лягли спати, як почалася нічна комбінована російська атака на Харків: шахеди та с-300. Було гучно. (Це передати без гучних звуків, тільки через сповіщення в телефоні та спалахами світла за вікном).

У Михайла почалася панічна атака. Спочатку він довго гучно гикав, а потім при черговому вибуху за віком почав блювати. На телефоні заволато сповіщення: «УВАГА! Підвищений рівень небезпеки, негайно перейдіть в укриття!» З наступним гучним вибухом Михайло підвівся, щоб бігти, але послизнувся на власній блювоті та впав. Почав кумедно ковзати там, намагаючись встати, категорично та якимось подіячому капризно відкидаючи допомогу Павла.

Коли на вулиці стало тихо, Павлу вдалося допомогти Михайлу. Переконавшись, що він вже заспокоївся – відвів його до ванної.

Поки Михайло приймав душ, Павло встиг прибрати в кімнаті та провітрити. Нависає тиша, яку раптом перериває якийсь дивний звук, ніби хтось поперхотує вище перекачує важку гирю в порожній кімнаті. Павло прислуховується та дивиться кудись вгору. Він тягнеться правою рукою, щоб перехреститися та сам обриває себе.

ПАВЛО: – Здалося, що промайнула якась тінь. Ледь автоматично не перехреститися, а потім згадав, що не віруючий.

Михайло повертається з ванни, трохи блідий, в білому халаті, білих капцях та білому рушнику на голові. Павлу на мить здається, що це примара і він аж відсахнувся.

МИХАЙЛО *намагаючись жартувати*: – Я тебе прошу, хоч ти не заблюй тут все з переляку. Літмузей не пробачить, що ми їм зіпсували резиденцію і більше не запросять.

ПАВЛО: – Тут же письменники зупиняються, знаєш, як вони бухають... Впевнений, ці стіни і не таке бачили.

МИХАЙЛО *знову підколює колегу*: – А ти часом не письменник?

ПАВЛО *протягує йому заварений чай*: – Я тут на кухні ромашковий чай знайшов в пакетиках, має допомогти від нудоти.

МИХАЙЛО *змінюючи жартівливий тон та вигляд на серйозний та зворушливий*:

– Я тобі дуже вдячний. Не очікував на таку підтримку. Думав, що я тебе підбішую. Ти ще прибрав після мене... Я ніколи не розраховуюся... *(дивиться прямо в очі Павлу, красивим жестом знімає рушника з голови та куйовдить волосся)*.

Обидва починають шалено реготати.

ПАВЛО: – Ну ти й актор! А майже повівся! Ну тебе в сраку!

Хихочуть як скажені так сильно, що Михайло знову починає гикати.

Поки чоловіки п'ють ромашковий чай Михайло «сповідується».

МИХАЙЛО: – Я ж в Ірпені був весь 2022, і в окупації, нікуди не виїжджав. Гатили з обох боків так, що будинок здригався, а в підвалі зі стелі штукатурка осипалася. Мені чомусь через вибухи тоді не було страшно. Я правда постійно в навушниках був *(починає дригатися тілом і наспівувати «уц уц уц уц»)*. Потім взагалі наче звичайне життя, тільки кілька разів з друзями їздили допомагати розбирати завали. Але ми з крутим діджеєм були, він прямо всередині розбитої будівлі вертушку ставив, прикольна туса, танцюєш і цеглини тягаєш *(знову починає пританцьовувати «уц уц уц уц»)*. І ось вже цьогогоріч моя подруга поїхала за кордон у відпустку, попросила приглянути за кішкою. Я жив у неї, коли прямо у київському дворі розірвалася ракета. Всі вікна винесло разом з рамами, кішку вбило. А я у ванній тоді був, мився. Це мені врятувало життя. Але тепер, коли чую вибухи, не можу себе контролювати.

ПАВЛО: – А ти міг мені це до поїздки сюди сказати? Харків же ледь не щодня обстрілюють...

МИХАЙЛО: – Та я думав, що може вже минулося...

ПАВЛО: – Я тебе якимось поверхневим пофігістом вважав.

МИХАЙЛО *простягаючи йому руку для рукостискання*: – Так, це я. Хоча може то я просто інфантильний був? З тобою я прямо подорослішав. Відчуваю себе на 40 років.

ПАВЛО *посміхається і штовхає його в плече*: – Розбійнику. Ладно, давай спати, бо за кілька годин вже Варвара приїде. Багато роботи.

Сцена 5: пізній ранок у Будинку «Слово».

Заходить ВАРВАРА, гарна, усміхнена, енергійна: – Як спалось?

ПАВЛО та МИХАЙЛО одночасно посміхом: – Прекрасно, дуже добре.

ВАРВАРА: – Вибухів не злякалися? А може духи письменників до вас приходили?

ПАВЛО та МИХАЙЛО, переглядаючись: – Ні, спали, як вбиті. Мабуть, з дороги.

ПАВЛО: – Варвара, ви готові розповісти нам про Остапа Вишню те, що я вас просив? Запишемо тут у квартирі, а потім на вулиці біля будинку.

ВАРВАРА: – Так, звісно, для цього я тут.

Михайло виставляє камеру. Павло чіпляє мікрофон до сукні Варвари, видно, що дівчина йому дуже подобається.

Варвара починає говорити на камеру ніби все життя працювала в кадрі. Причому робить це не як диктор на телебаченні, а легко, невимушено, ніби це її подкаст:

«Остап Вишня надавав перевагу українським словам перед словами іноземного

походження ще до того, як це стало мейнстрімом. Він увів термін «усмішка» замість поширеного тоді «фейлетону». «На мою думку, слово „усмішка“ нашіше від „фейлетону“», - казав письменник. Його усмішки були добрі, сатира там ніколи не превалювала над гумором. Проте Вишня казав: "Усе життя бути гумористом? Господи, збожеволіти можна від суму".

Усмішки Остапа Вишні друкувалися мільйонними накладами, за обсягом тиражів він був другий після Шевченка. Письменник-«мільйонер», так його тоді називали. Він був популярніше за популярного Сосюру, популярніше за всіх у 20-ті роки».

ВАРВАРА *переривається і питає*: – Як вам? Я нормально розповідаю? А виглядаю як?

Вже закоханий по вуха Павло розсипається в комплементах.

ПАВЛО Варварі: – Вам дуже личить ця сукня.

ВАРВАРА: – Та це з випускного, приберегла для урочистого моменту.

МИХАЙЛО: – А у мене не було випускного. Коли я був у 11 класі – почалася війна. Я донецький. Частина однокласників за кордоном, частина на росії, частина в окупації, а хтось по різних містах України. Ми ніколи не зберемося всім класом.

Михайло знову включає камеру.

ВАРВАРА: – Остап Вишня тримав мисливських собак, прямо тут у Будинку «Слово». Одержував з ними срібні та золоті медалі на виставках та був безкорисним консультантом харків'ян-собачників.

Мав рушниці всіх систем та калібрів. Звісно він був завзятий мисливець, ретельно готувався до кожного виїзду на полювання. Повертався завжди без здобичі зі словами: «Слава богу, нічого не вполював». Мав гасло (*радісно кричить*): «Хай живуть зайці!»

МИХАЙЛО: – Щось їсти захотілося. Чогось вегетаріанського, звісно. Хай живуть зайці, і птахи, і корівки. А фалафель з хумусом має померти!

ПАВЛО: – Знімемо ще біля будинку і сходимо десь поїмо.

ВАРВАРА: – Я вас відведу на «7-й склад», тут не дуже далеко. Забула додати, треба буде це дописати, мабуть, що з Вишнею на полювання їздили мисливці Микола Хвильовий та Майк Йогансен, згодом до них доєднався Микола Куліш, який ніколи не тримав рушниці у руках. Але на полюванні можна було не боятися «прослушки» та вільно ділитися думками.

Сцена 6: біля Будинку «Слово».

Виходять з квартири з камерою, знімають на тлі Будинку «Слово».

ВАРВАРА продовжує говорити на камеру, її тон поступово змінюється:

– Там, де з'являвся Вишня, завжди було чутно сміх. Він неперевершено розповідав анекдоти, при тому сам голосно, громоподібно реготав. Так же, як умів щиро сміятись, він плакав невтишними сльозами, коли дізнався про самогубство свого друга Хвильового. Це сталося тут у квартирі 9. Вишня зачинився у себе в кімнаті і три дні бився в істериці, весь час повторював: «Що вони з тобою зробили? Що вони з тобою зробили?...» Дружина боялася що він збожеволіє від горя.

20-ті роки були сповнені віри, що Україна відродиться. А потім почалося пекло.

Смерть Хвильового стала першою в Будинку «Слово» у 1933 році. Далі арешти та розстріли не припинялися. Вишню за життя тричі засуджували до страти, він дивом вижив в таборах. Через 10 років його знесило хворобами та жахливими умовами прямо з табору перемістили в кабінет у Києві, який оговтувався від війни, і приказали жартувати. І він жартував. Згодом переважно на нейтральні теми, природу, погоду. Ще можна було глузувати з українців. Його випустили, але не реабілітували. Він висів на гачку. Він був зламаний, багато пив. Найвідоміший український гуморист зі страшною долею, якого чорти повернули з пекла, в яке ж самі й запроторили.

Павла Губенка реабілітували тільки у 1955 році, за рік до його смерті від серцевого нападу.

Михайло нецензурно лається, чутно щось про йбн рсн. Він хоче якось розрядити цю драматичну обстановку і недоречно шепче до Павла:

МИХАЙЛО: – В дитинстві я не знав про існування туші для вій і думав, що дівчата плачуть чорнилами, як кальмари.

ВАРВАРА *сама знімає мікрофон, показує рукою на будинок:*

– Історію Будинку «Слово» скасували на довгі роки, як і його мешканців. Про нього вже після війни, коли населення Харкова суттєво змінилося, майже ніхто не пам'ятав. Люди купували тут квартири та не знали, де вони живуть.

Ми питали!!! Більшість не знає...

Кажуть, в радянські часи на ньому була табличка, що тут жив Павло Тичина. І все. Інших ніби не існувало.

Тому так важливо передавати те, що ми знаємо зараз. Викарбовувати в пам'яті, записувати. Добре, що ви робите цей фільм. У них не має вийти на цей раз, не має вийти!

Варвара засмучена. Павло її інстинктивно обіймає і перепрошує.

ВАРВАРА: – І ви мене вибачте. Просто важко усвідомити, що це все було правдою. Як і те, що прямо зараз у 20 км від Харкова наша армія стримує росіян. Вони знову намагаються нас знищити.

ПАВЛО: – У них не вийде цього разу. Я впевнений. Бо ми все згадали. Ми не забудемо.

МИХАЙЛО слухає та на автопілоті повторює пошепки: – Ми не забудемо.

Сцена 7: вечір у Будинку «Слово».

МИХАЙЛО *один заходить у квартиру в Будинку «Слово», розмовляє по телефону:*

– А мій колега пішов на виставку з іншою харківською кулегою в ...як же його... місцевий ПінчукАртЦентр, так, ЄрміловЦентр, точно. Та вони як почали про український ренесанс спілкуватися, я себе третім зайвим відчув. Мені ще треба підтягнути матеріал. Послався на мігрень (*театрально прикладає руку до скроні*) і ось я тут, один в Будинку «Слово», тому самому про який ми мюзикл нещодавно дивилися...

Жора, ну які ще бабки, щоб заробити бабок?!! Поставити 7-8 бабутьок біля різних станцій метро у Києві з місцевими квітами та сезонною зеленню, давити на жалість, продавати дорого... Невгамовний! Давай про це як небусть потім....

Слухай, я, як з відрядження повернуся, сходимо на Байкове кладовище? Здається, я там і не був. А там же і Вишня, і Тичина та Сосюра поховані. Я ще після МУР одразу хотів сходити, але щось забув... І Леся Українка, і Олена Бджілка, її мати... Ти знав? Жора, я передзвоню потім, тут щось гучно.

Знову починається ракетний обстріл. Михайло йде в коридор, одягає навушники, вмикає на всю музику та починає експресивно танцювати. З кожним рухом тіло він все більше розслабляється, паніка відступає, він рухається легко. Йому більше не страшно.

Повертається Павло, він разом із Варварою, на телефоні знову сповіщення про повітряну тривогу.

ВАРВАРА: – У батьків дача під Харковом, за Дергачами. Після обстрілів рослини вкриті металевими часточками, такий пил від збиття. Мама каже, що це для троянд корисно.

Всі втрюх сідають в коридорі, правило двох стін. У них пляшка вина.

ВАРВАРА на якомусь куражі, дуже балакуча, мабуть, від вина:

– Мені реально похуй що не буде світла, що ми будемо жити в злиднях. Що половина населення рагулі, які знову оберуть чергового популіста, якщо ми доживемо до наступних виборів, звісно.

У мене давно стадія заперечення минула, а зараз на стадії тотального прийняття України. Як вона є.

Але це звісно не означає, що я нічого не буду робити. Просто хуйня мене більше не демотивує. Я свій вибір зробила. Я залишаюсь - це моя країна.

Ми читаємо книжки розстріляних письменників, ми слухаємо пісні на вірші розстріляних росіянами поетів, на моїй полиці книга вбитої російською ракетою української письменниці, яку я знала особисто. Вона жила у Будинку «Слово» вже під час повномасштабного вторгнення, в цій кімнаті. Вікторія Амеліна... Тоді ж у 2022 вона написала вірш:

«Повітряна тривога по всій країні
Так наче щоразу ведуть на розстріл
Усіх
А цілять лише в одного
Переважно в того, хто скраю
Сьогодні не ти, відбій»

Світ занепокоєно спостерігає, як українці борються за незалежність від росії. Вже кілька сотень років.

ПАВЛО: Ну, ми жили в радянському союзі та вивчали історію України по підручниках окупантів. І вірили. І взагалі всю школу програму. А далі в інституті. Там була і частка правди, але акценти були розставлені відповідно. Це як зараз сучасні події подають росіяни:

"Неонацист Павел вивез мою маму на автобусе на західну Україну, де її заставляють говорити на укр.язикі.

Ее дочь, которая росла нормальной девочкой, любила Достоевского и Толстого, была искусана голубем с лаборатории и с тех пор ее тянуло в Карпаты и до українських писень.

Дом мамы несколько раз пытались декоммунизировать. Но в советском союзе строили настолько хорошо и раствор не пиздели, что вывалились только окна. Чтобы втираться в доверие Павел подстригся в барбершопе. Барбершоп - это были агенты, потому что какая парикмахерская в городе, где тысячи зданий под обстрелами".

МИХАЙЛО:- Оце тебе несе. Ти це сам вигадав?

ПАВЛО:- Та ні, у когось в фейсбуці прочитав.

Сцена 8: 2029 рік, Крим.

На сцені стоять три шезлонги, нікого немає. Майже тиша, тільки лунає легкий шум прибою. Раптом з-під шезлонгу, під крики мартинів, підводиться екскурсовод, обтрушуючись.

ЕКСКУРСОВОД *випльовуючи пір'я*: – Так! Все перевірів. Пісок — справжній. Із самого узбережжя гумору. Можна починати екскурсію!

(кричить в залу) Стій! Тут був Вишня! І ви також станете історією, якщо не нанесете сонцезахист!

(кричить ще гучніше) Туристичний маршрут-екскурсія СТЕЖКАМИ ОСТАПА ВИШНІ від офіційного неофіційного гіда по усмішковому Криму!

(урочисто, ніби відкриває єгипетську гробницю)

Перед вами — місце, де Остап Вишня... ну, можливо, й не був, але міг би бути, бо дуже любив подорожі! А це вже серйозний привід для пам'ятної таблички!

(витає з кишені табличку і приклеює її до сцени)

«Тут Остап Вишня майже був. Але не встиг».

ЕКСКУРСОВОД зникає так само раптово, як з'явився.

Пляж, на фоні грає музика з пісні Сестрички Віки (Врадій) «То моє море». Два друга сидять на шезлонгах на березі моря.

МИХАЙЛО: – Ось я у твоєму Криму.

ПАВЛО: – А я тепер можу поїхати у твої Ніццу або на Гоа.. Хоча ні, на Гоа не поїду, там багато рсн.

МИХАЙЛО: – Та тут також багато...

ПАВЛО: – Ні, це наші. Їм треба трохи часу. Ми також не різко українізувалися, згадай.

МИХАЙЛО: – Та да.

ПАВЛО: – Ті вже поїхали додому, точніше поплили, моста ж немає.

МИХАЙЛО тихо лається, чути щось про йбн рсн.

До них доєднується Варвара, яка наносить сонцезахисний крем та розповідає:

ВАРВАРА: – Мене на літні канікули завжди до бабусі з дідусем в село відправляли, тому якимось чином до моря було. А потім Крим окупували, я ще школу не закінчила – не встигла побувати... Батьки щось розповідали, Павло Кримом своїм просто дістав

(каже з усмішкою, лагідно), а далі з новин тільки... На роботі ще книгу «Кримські усмішки» Остапа Вишні колись прочитала, ну, коли п'єсу писала.

Мені тоді у 2025 році після читання п'єси побажали аншлагу на прем'єрі в Ялті. Як думаєте, буде сьогодні аншлаг? *(незрозуміло щасливо чи нервово сміється)*.

Чутно несамовитий крик ЕКСКУРСОВОДА:

– Ласкаво прошу на екскурсію «Крим — як його бачив Вишня, а тепер ще й ми!». Сьогодні ви пройдете шляхом легендарного Остапа Вишні, великого сміхотворця, першого пляжного хронікера української літератури!

(витягає «Кримські усмішки», як Біблію)

Цей том — наш путівник. Краще за Google Maps, смішніше за навігатор!

Друзі вирішують доєднатися до екскурсії та підходять до екскурсовода. Той достає з кишені якісь м'яті пожовклі листи та починає розповідати.

ЕКСКУРСОВОД: – У «Листах з Криму», датованих 1926 роком, Алупка, Вишня писав: «Якщо тобі заманеться подорожувати, якщо ти зажадаєш приємно провести два-три тижні в Криму, то, вибираючи товаришів у дорозі, пильно доглядай, щоб не було пари. Парою я називаю двох молодих ідіотів, закоханих одне в одного».

Гід дуже прискіпливо розглядає Павла та Михайла, після занадто вже довгої паузи врешті-решт продовжує читати.

ЕКСКУРСОВОД: – «Проклянеш ти і день той, що вирушив з суворой півночі в сонячні краї, а можливо, що й день свого народження.

Друже мій, зглянься! Подивися на мене, як на людину, що просто потрапила в обставини в десять разів гірші, аніж Адам, бо крім Єви зі мною подорожують ще два чудаки».

Гід на секунду уявляє, що це він подорожує з Євою, тобто Варварою, а з ним ув'язалися якісь ще два чуваки. Потім опановує себе і питає:

– Хто з присутніх був у Кримських горах?

Варвара та Михайло кажуть, що не були, але збираються.

ЕКСКУРСОВОД *дивлячись прямо на Михайла*: – Певно ти не уявляєш, що це таке вдень дряпатися кущами, колючими й рясними, як моя борода. Дряпатися з 20-хунтовим багажем за плечима. Це приблизно таке саме, якби тобі за спину прив'язали мокрого піску і примусили лізти на хмародряпа, при чому весь час били-б по ногах, по спині, по обличчю колючим дротом. Дві години впертої роботи, і ти безсило впадеш на вершині скелі. Так було написано в «Кримських листах» Вишні вже з Ялти у 1926 році.

ЕКСКУРСОВОД відкладає лист та відкриває книгу «Кримські усмішки»:

– «Гори тут дуже лякливі! Назви в їх здебільше з "Ай" починаються: Ай-Петрі, Ай-Микола, Ай-Тодор, Ай-Я і т. ін. І це, між іншим, заражає...

Дуже часто чуєте в компанії, що дереться на гори, вигуки:

— Ай, боже мій!

— Ай, матінко моя рідна!»

МИХАЙЛО іронічно: — Назви гір «ісконно рускіє»... Як і все в Криму, крім покинутих військових баз...

ЕКСКУРСОВОД: — Вишня писав про етнографію Криму: «Населення — чорне. На ногах шкіряні "личаки". Вірить в Алаха й Магомета, пророка "єйного"... Населення хліборобствує, виноградарствує, садівникує, скотарствує і курортствує. Це все роблять жінки. Чоловіки сидять цілий день у холодку, чухаються, курять цигарки та п'ють каву».

ВАРВАРА шепоче Павлу та Михайлу: — Пряма як ви!)))

МИХАЙЛО та ПАВЛО: — Та відпустка ж!

МИХАЙЛО: — Мда, по опису точно не росіяни тут були 100 років тому...

ПАВЛО: — Та це зрозуміло. Більше ніж українці, мабуть, тільки кримські татари постраждали від них. І впарювали ж нам історію колись...

ЕКСКУРСОВОД зненацька збуджено біжить в бік моря, звідти кричить:
— А це місце — святе, шановні гості сонячного Криму! Тут народжувалися усмішки!
І — ні, це не маркетинговий хід. Саме на цьому пляжі Остап Вишня ловив натхнення, бо слухав, як дама в п'ятий раз сварить свого чоловіка за те, що той «не вміє пірнати, як дельфін».

МИХАЙЛО каже: — Заповіт Шевченка є. А в кримському заповіті Вишні має бути: «Пірнати як дельфін, випити холодного пива та прочитати «Кримські усмішки» далі першої сторінки».

ЕКСКУРСОВОД це почув, радісно вертається до них, піднесено каже:
— Я їх вивчив напам'ять! У мене вони навіть на аудіо — я сам начитав, з інтонацією! Хочете?

Ніхто не хоче, тому він ображено віддає книгу Варварі і показує, де читати.

ВАРВАРА: «Винограду тут дуже багато, через те все майже вино для продажу курортникам виробляється з махорки й продається як вино "розлива кам'яної доби" по п'ять крб. пляшка ("тільки для вас!"). Ригають від нього понад норму».

ПАВЛО: — О, це про Михайла! (сміється).

МИХАЙЛО: — Та припини, вже скільки років пройшло — досі забути не можеш!

Повз проходить ЛЮДИНА З КЛІТЧАСТОЮ СУМКОЮ, кричить:

— Креветки, рапани, мідії, холодне пиво, пахлава медова, вареники з вишнею.

Герої переглядаються, сміються.

Всі починають разом співати:

Най цілий світ пропаде, я пожити хочу сам.
Кругом одні вар'яти, я вар'ятом чуть не став.
Я маю досить ваших злих і ненормальних слів
Я хочу бути кораблем на своєму морі снів

Оооооо-оо то моє море,
Оо-оо-о-о то моє, моє море,
Ооооооо-о то моє море,
Оо-о-о-оо то моє, моє море.

Зелені люди ходять самі на себе злі.
Зелені торби носять, а вони такі тяжкі.
Я хочу в своє море, я хочу бути сам,
Ті свої тихі сни я нікому не віддам.

Оооооо-оо то моє море,
Оо-оо-о-о то моє, моє море,
Ооооооо-о то моє море,
Оо-о-о-оо то моє, моє море.

Далеко в лісі ходять маленькі муравлі,
Про шось своє говорять всі свої і всі чужі.
А в мене в морі риби ходять тихо та, як я.
Я хочу своє море, то моя німа сім'я.

Оооооо-оо то моє море,
Оо-оо-о-о то моє, моє море,
Ооооооо-о то моє море,
Оо-о-о-оо то моє, моє море.

То моє море.

Завіса

Створено в рамках 5 Лабораторії драматургії НСТДУ